

За вмінням учня давати оцінку своїй внутрішній діяльності розрізняють **кілька рівнів рефлексування**.

Високий рівень — учень володіє уміннями рефлексії і саморефлексії власної діяльності та почуттів, не відчуває труднощів під час їхньої вербалізації, об'єктивно оцінює свої особливості, керується цими знаннями у процесі навчання.

Середній рівень — учень відрефлексовує свою діяльність і почуття з допомогою вчителя; оцінює власні можливості й індивідуальні особливості, але відчуває труднощі у практичному застосуванні цих знань.

Низький рівень — учень відрефлексовує тільки окремі етапи діяльності, відчуває труднощі під час вербалізації; погано знає свої психофізіологічні особливості.

Результати етапу рефлексії:

- ◆ усвідомлення учнями власних можливостей та їхнього розвитку;
- ◆ «поворот» учня на самого себе: рух думки «угору» та «вглиб», від «назовні» до «всередину»;
- ◆ усвідомлення здобутих знань і вмінь;
- ◆ порівняння свого сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших, коригування певних позицій;
- ◆ набуття вмінь рефлексувати в реальному житті, усвідомлюючи свої дії та прогножуючи подальші кроки;
- ◆ відчуття задоволення від виконаної роботи, від подолання труднощів, що виникли, і пізнання нового, що приводить до сформованості очікування таких самих емоційних переживань у майбутньому.

Для вчителя систематичне використання етапу рефлексії дає можливість своєчасно побачити реакцію учнів щодо навчання та внести необхідні корективи в роботу.

I. ПРИЙОМИ ДУХОВНОЇ РЕФЛЕКСІЇ

«Цей урок буде для мене...»

— Доповніть речення на картках. Прочитайте і прокоментуйте написане.

Цей урок буде для мене мати сенс, якщо...	Урок буде для мене безглуздим, якщо...

«Хвилини мого дорогоцінного життя»

Кожен учень отримує картку, у якій має заповнити тільки одну колонку на власний розсуд, дописуючи продовження поданої фрази.

Ці 45 хвилин мого дорогоцінного життя...		
принесли мені користь тим, що...	не пропали дарма, оскільки...	втрачені дарма, тому що...

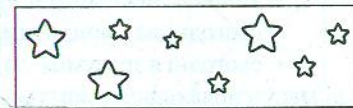
«Передбачення»

Перед початком роботи вчитель пропонує учням висловити свої міркування стосовно уроку і записати ці «передбачення» на стікерах. «Передбачення» можуть стосуватися будь-яких аспектів уроку: змісту, емоційного настрою, дії тощо. Учні записують свої думки і наклеюють стікери на дошку або аркуш ватману на стіні.

Наприкінці уроку кожен учень знімає свій стікер, якщо записане на ньому «передбачення» здійснилося. «Передбачення», які не справдились, школярі обговорюють.

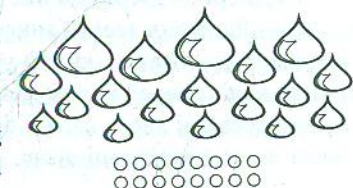
«Зірки мудрих істин»

Учні прикріплюють до зображеного на ватмані зоряного неба свої зірки зі здобутими за урок істинами/враженнями [14, с. 4].

«Сад»

Потрібний великий аркуш і вирізані з кольорового паперу великі насінини та краплини за кількістю учнів у класі. Діти за допомогою двостороннього скотчу «висаджують» внизу аркуша насінини — свої очікування від уроку. Наприкінці уроку на краплинах учні

записують персональний вклад, який вони внесли у продуктивність, успішність уроку, і прикріплюють угорі аркуша. Підбиваючи підсумки, учитель оцінює загальний стан «саду».

«Анкетування»

- ◆ Для дітей з домінуючими раціональними здібностями:
 - «Сьогодні на уроці я зрозумів(-ла)…»
 - «Сьогодні я дізнав(-ла)ся…»
 - «Який результат я отримав(-ла)?»
 - «Який варіант кращий?»
- ◆ Для дітей з діяльнісними здібностями:
 - «Що я робив(-ла)? З якою метою?»
 - «Чому я роблю так?»
 - «Сьогодні мені вдалося…»
- ◆ Для емоціоналів:
 - «На цьому уроці мені особливо сподобалось…»
 - «Сьогодні я похвалив(-ла) би (б) себе за…»
 - «Я відчував(-ла)…»
- ◆ Для інтуїтів:
 - «Після уроку мені захотілося (побажання до наступного уроку)…»
 - «Я мрію про…»
 - «Я уявляв(-ла)…»

«П'ять відкриттів уроку»

Учням запропоновано подумати над тим, які відкриття кожен з них зробив для себе на уроці. Як підказку варто використовувати незакінчені словесні конструкції:

- на уроці відкрив(-ла) для себе...
- сьогодні мене здивувало...
- виникли несподівані думки про...
- сьогодні на уроці я дізнав(-ла)ся, (як, що)...
- сьогодні я зрозумів(-ла), що... стане в пригоді мені в подальшому житті.

«Двері — дзеркало настрою»

— Який вид дверей викликає у вас найбільш точні асоціації до початку (кінця) уроку? Виберіть один або кілька видів дверей і прокоментуйте свій вибір.

Дерев'яні двері, скляні двері, металеві двері, ґратчасті двері, дзеркальні двері, вхідні двері, міжкімнатні

двері, броньовані двері, двостулкові двері, розсувні двері, потаємні двері; двері, що обертаються, двері з вічком; двері, що автоматично зачиняються; двері сараю, двері в підвал; ворота небесні, портал; запасний вихід, службовий вихід.

«Щоденник подвійних записів»

Для ведення цього щоденника використовують звичайний зошит. На лівій сторінці учні описують свій досвід у виконанні суспільно корисної праці, особисті думки та враження від цієї роботи. На правій сторінці зошита вони обмірковують, яким чином усе написане на лівому боці зошита пов'язано з ключовими поняттями предмета, доповідями в класі й літературою, що прочитана із цього курсу чи предмета. Учнів можна попросити намалювати стрілки, які будуть указувати на взаємозв'язок між їхнім особистим досвідом і предметним змістом.

«Рефлексійний лист»

— Складіть лист учителеві, у якому опишіть свої враження: що вам сподобалося на уроці, що не сподобалося, що б ви хотіли змінити, що найбільш запам'яталося, що нового ви дізналися, як на вас вплинув урок.

«Лист самому собі»

Учень пише лист самому собі. У листі він розповідає про виконану роботу, дає оцінку своїй роботі на уроці (над завданням), відзначає особисті зміни, які йому здалися значущими.

Педагог може запропонувати кілька різних варіантів, а учні вибирають той, який їм найбільше сподобався. Варіанти: лист у минуле, у найближче майбутнє, у віддалене майбутнє.

У листі можна вказати (достатньо 1–2 пункти):

- чого очікуєш від уроку, завдання;
- чого навчив(-ла)ся на уроці;
- де можна застосовувати здобуті знання;
- які вміння отримав(-ла);
- який емоційний стан переважав на уроці.

«Розмова на папері»

Наприкінці уроку учням роздають аркуші паперу з написаними на кожному з них одним запитанням або початком речення. Учень читає запитання, пише відповідь і передає лист наступному учневі, а сам потім працює з наступним листом, де вже є запис від попереднього школяра. Колективне обговорення зроблених учнями записів відбувається наприкінці роботи.

«Твір-п'ятихвилинка» («Вільне письмо»)

Твір без дотримання граматичних та стилістичних правил, у якому швидко фіксуються думки щодо розглянутого на уроці матеріалу.

Варіанти тем:

«Я — в уроці, урок — в мені» (моя участь, мій внесок в урок, самооцінка діяльності; значення уроку для мого розвитку — самооцінка).

«Для мене відкриттям сьогодні на уроці стало...».

«Корисна порада»

Кожен учень отримує картку, у яку вписує пораду вчителю або іншим учням. Поради можна також давати в гумористичній, афористичній формі.

«Діамант»

Учні по черзі висловлюються про урок — те, що, на їхню думку, було найбільш цікавим і корисним, — за допомогою слів: «Справжній діамант уроку сьогодні — це...»

«Одним словом»

— Завершіть одним словом:

- «Урок сьогодні — це...»
- «Сьогодні на уроці я...»

Рефлексійний твір «Дякую» (за темою «Улюблені герої творів зарубіжної літератури»)

Орієнтовні герої творів

Дякую Поліанні (Е. Портер «Поліанна»): вона навчила мене...

Дякую Джульетті (В. Шекспір «Ромео та Джульєтта»): у неї я навчилась...

Дякую Тому Соєру (Марк Твен «Пригоди Тома Соєра»): він допоміг мені зрозуміти, що...

Дякую маленькому принцу (А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц»): я побачив, що...

Дякую Дон Кіхоту (М. Сервантес де Сааведра «Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі»): він переконав мене в тому, що...

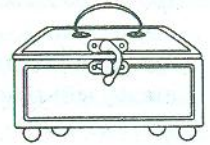
Дякую Чайці Джонатану (Р. Бах «Чайка Джонатан Лівінгстон»): він змусив мене побачити те, що...

«Супутник для подорожі» (за темою «Улюблені герої творів зарубіжної літератури»)

— Кого зі згаданих літературних героїв ви обрали б собі супутником для подорожі? Чому?

«Скринька» (за темою «Улюблені герої творів зарубіжної літератури»)

— Зберіть в уявну скриньку все, що, на вашу думку, необхідно літературному герою в майбутньому. Найкраще складати у скриньку щось абстрактне: якості характеру, побажання герою в подальшому житті тощо. А що б ви поклали для себе?

«Слово дня»

— Одним словом висловіть своє ставлення до уроку.

«Валіза в дорогу»

— Зберіть особисту «валізу» — якості та особливості, що проявились сьогодні на уроці.

«Вузлики в дорогу»

— Висловіть одним реченням те повчальне, що ви взяли в життя з нашого уроку.

«Навіщо?»

Мета: розвивати уяву учнів, вміння висловлювати думки.

1. Навіщо нам цей урок?..
2. Навіщо ми вивчаємо цей твір?..
3. Навіщо автор так назвав твір?..
4. Навіщо вибрав саме такий жанр твору?..
5. Навіщо ми зустрічасмо у творі таких героїв?..
6. Навіщо автор розповідає про ці події?..
7. Навіщо використовує саме такі художні засоби?..
8. Навіщо порушує таку тему?..
9. Навіщо оспівує це?..
10. Навіщо?..

Стаavimo запитання доти, доки учні дійдуть відповіді: «Щоб жити!» (тобто підводимо до розуміння того, що в кожному творі порушується філософське питання: «Навіщо жити?» — і автор дає відповідь: «Жити потрібно, щоб бути щасливим, адже це — мета життя!»).

«Мікрофон»

- Цей урок допоміг мені усвідомити...
- Я сьогодні збагнув(-ла) одну життєву істину...
- Ознайомлення із твором дало мені...
- Найцікавішим на уроці для мене було...
- З уроку я взяв(-ла) для себе...

«Моя думка»

(Про письменника, про твір, про головну проблему уроку, про сам урок...).

«Думка в подарунок»

Кожен учень говорить по одному реченню наостанок.

«Свіча думок»

Для організації відвертої, щирої розмови наприкінці уроку можна по колу передавати запалену свічу і ділитися почуттями:

- сьогодні мене порадувало...
- сьогодні мене засмутило...
- сьогодні я дізнав(-ла)ся...

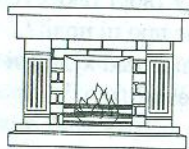

«Символ уроку»

— Пропоную оцінити нашу роботу на занятті. У вас приготовлені кольорові олівці. Який символ уроку ви намалюєте, якщо заняття сподобалося? А який, якщо урок для когось був не дуже цікавим? Чому вибрали саме таке позначення?

«Біля каміна»

До уявного «каміння» запрошуються всі охочі поговорити про урок. На столі вчителя — запалена свічка, лунає приємна спокійна музика. Учень виходить до дошки, сідає на стілець, займає зручну для нього позу і, споглядаючи за грою м'якого, рівномірного полум'я, тихо, довірливо ділиться своїми враженнями про урок.

«Заборона»

Заборонено говорити: «Я не можу», «Я не вмю», «Я не знаю, як...», «У мене не вийде».

Потрібно говорити: «Мені необхідно навчитися цього...», «У мене все вийде, якщо я зможу навчитися цього...», «Для цього мені потрібно знати...», «Для цього мені потрібні такі вміння...» і под.

Такий прийом реалізується через трансформацію пасивної поведінки учня у спрямовану, позитивну рефлексію над своїм досвідом.

«Перлина уроку»

Береться будь-який предмет, який використовували на уроці, і як естафета передається один одному. Починає зазвичай учитель. «Я хочу піднести цю перлину Даринці (орієнтовне ім'я) за її оригінальне рішення щодо того, як...». Дарина передає естафету іншому учню, аргументуючи свій вибір. Учитель делікатно керує грою, стежить, щоб «перлина» побувала в усіх дітей [11, с. 22].

«Що я сьогодні хочу зробити відмінно»

Щоранку учні, заходячи в клас, ставлять перед собою мету: що б вони хотіли зробити сьогодні на відмінно, у чому хотіли б домогтися успіху — і записують свої цілі на стенд «Сьогодні я хочу зробити відмінно...».

«Всесвіт»

— Уявіть, що ми сьогодні мандрували у Всесвіті. Висловіть свої враження про урок, коротко схарактеризувавши кожен із трьох планет.

Планета Почуттів (мої почуття) _____

Планета Думок (найбільш важливим і цікавим було) _____

Планета Дій (де зможу застосувати) _____